

Cevdet YILMAZ - Mutlu KAYA (2021) "Turizm Algısı ve Sosyo Ekonomik (Yapıdaki) Değişimlerin Karadeniz Yayıları Üzerindeki Mekânsal Etkileri (Türkiye) / The Spatial Effects of Tourism Perception and Socio Economic (Structure) Changes on The Black Sea Plateaus (Turkey)", 2. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi, 17-2 Haziran 2021 / 2nd İstanbul International Geography Congress, 17-20 June 2021, İstanbul (332-337).

TURİZM ALGISI VE SOSYO EKONOMİK (YAPIDAKİ) DEĞİŞİMLERİN KARADENİZ YAYLALARI ÜZERİNDEKİ MEKANSAL ETKİLERİ (TÜRKİYE)

Cevdet YILMAZ, Mutlu KAYA

mutlukaya61@gmail.com

ÖZET

Turizm sektöründe tüketim kalıplarının değişmeye başlaması, kitle turizmi olarak nitelenen deniz-kum-güneş üçgeninde yoğunlaşan turizm anlayışının yerini alternatif turizm arayışlarına bırakması gibi nedenlerle yaylalar önem kazanmış, önemli turizm mekanları olarak anılır hale gelmişlerdir. Bu gelişmeler turizmle ilgili politikaları da etkilemiş, Türkiye turizmine yön veren kurum ve kuruluşlar yaylaları turizm merkezi ilan ederek ya da birtakım projelerle bu alanlarda alternatif turizmin gelişimini desteklemişlerdir. Bu gelişmelerden Karadeniz yaylaları da etkilenmiş, sosyo ekonomik yapıdaki değişimlerin de tesiriyle geleneksel metotlarla sürdürülen hayvancılık terk edilerek, yerini Akdeniz Bölgesi'nde görmeye alıştığımız ve *yayla sayfiyeciliği* olarak tanımladığımız bir yapıya bırakmıştır. Birbirine paralel gelişen bu iki durum sonucunda Karadeniz Bölgesi yaylalarında mekânsal değişim hızlanmış, daha önce büyük şehirlerin çevrelerinde gördüğümüz gecekondulaşmanın bir benzeri, yasal boşluklardan da faydalanarak, yaylalar sahasına sızmıştır. Gelişmeler yakından takip edilmediği ve gerekli tedbirler zamanında alınmadığı takdirde yakın bir gelecekte bölgede daha büyük mekânsal sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu çalışmanın amacı, turizm algısı ve sosyo ekonomik değişimlerin Karadeniz Bölgesi yaylaları üzerindeki mekânsal etkilerini örneklerle ortaya koymak ve alternatif çözüm önerileri getirmektir.

Karadeniz Dağları kıyı kuşağı üstünde Ordu'dan Rize'ye kadar olan sahada derin vadilerle yarılmış yüksek düzlükler bulunur. "Yayla" olarak isimlendirilen bu platolar sahası asırlardır kırsal ekonominin bir destekleyicisi olarak hayvancılık amacıyla kullanılmıştır. Kar örtüsünün kalkması ile birlikte çayırarla kaplanan bu yüksek alanlar, dağlık ve engebeli yapısı nedeniyle sınırlı miktarda tarım alanına sahip bölge insanı için bir ek geçim sahası olmuştur. Hayvancılığa dayalı olarak sürdürülen bu ekonomik sistem beraberinde kısa süreli de olsa barınma ihtiyacını doğurmuş, buna bağlı olarak basit kulübelerden oluşan yayla yerleşmeleri ortaya çıkmıştır. Yayla yerleşmeleri, geçimlerini hayvancılıkla sürdüren toplulukların yaz döneminde bu alanlardaki otlardan faydalanmak üzere hayvanlarıyla beraber çıktıkları, bazı hayvansal ürünler ürettikleri ve sonbaharda alçak alanlardaki kışlak adı verilen yerleşmelere döndükleri orman üst sınırı üstündeki Alpin çayırılık alanlarda kurulan geçici yerleşmelerdir.

Türkiye'de yaylacılık kültürünün en iyi örneklerine Karadeniz Bölgesi'nde rastlanmaktadır. Çoğunlukla 2000-2500 m yükseltiler arasında, toplu yerleşmeler şeklinde, kaynak sularına yakın ve yamaç yüzeylerinin güneye bakan kuytu yerlerinde kurulan yayla yerleşmelerinde esas amaç dönemlik otlak alanlardan faydalanmak olduğundan, yüzyıllardır yapılaşmaya dikkat edilmiş, hatta bahçeler küçük tutularak meraların işgali önlenmiştir. Yaylanın temel zenginliği olan meralarda hayvan otlatma belirli şartlara bağlanmış, her yıl için kullanıcılar bir

araya gelerek meralarda otlatmanın başlayacağı tarihi belirlemiştir. Her yerleşme meralarını korumak için bekçiler görevlendirmiş, kurallara uyulmadığında, kaçak hayvan otlatma gerekçesiyle adli mercilere intikal eden davalar ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle yaylalarda hayvancılık için koruma-kullanma dengesinin kurulduğu sürdürülebilir bir yaşam oluşturulmuştur.

Asırlardır değişmeden süregelen bu yapı, 1990'lardan itibaren çok hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de görülen ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler yaylalar ve yaylacılığı da etkilemiştir. Kırlardan kentlere yaşanan hızlı göç ve çeşitlenen ekonomik faaliyetler hayvancılık yapan nüfusun azalmasına neden olmuş, bu durum yaylaların işlevlerini ve kullanım şekillerini etkilemiştir. Hayvancılık için yaylaya çıkan nüfus ve bakılan hayvan sayısı azalmış, hayvancılıktaki bu gerileme mera alanlarının titizlikle korunması gerektiği yönündeki ortak anlayışı da değiştirmiştir. Korumasız kalan yaylalar inşa edilen modern konutlarla çok hızlı bir şekilde sayfiye yerleşmelerine dönüşmeye başlamış, neredeyse bölgenin tamamında çevresel ve kültürel bir bozulmayla karşı karşıya kalmıştır. Taş ve ahşaptan oluşan yerel malzeme ile doğaya uygun olarak inşa edilmiş ve hep birlikte bir bütün oluşturan küçük ve gösterişsiz evlerin yerini çimento, demir, tuğla, vb. malzemelerin kullanıldığı, planlarında ahır olmayan büyük ve gösterişli beton evler almıştır. Bu haliyle yaylalar sahası kırsal görünümünden çıkarak küçük kent yerleşmelerine dönüşmüştür. Hayat tarzı olarak "yayla sayfiyeciliği" olarak tanımladığımız bu süreç; konut yapısı, yerleşme düzeni ve sahip olduğu alt yapı yetersizlikleri ile daha önce büyük şehirlerimizde yaşadığımız gecekondulaşmanın neredeyse birebir aynısıdır. Nitekim Rize-Ayder, Ordu-Perşembe, Trabzon-Hıdırnebi gibi birçok yaylada arazi kullanımı geleneksel yayla kullanımının aleyhine, rekreasyon ve turizmin lehine gelişme göstermektedir. Bunlardan Ayder yaylası geleneksel özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiş, yerleşmede katı ve sıvı atık yönetimi, yoğun trafik, otopark, gürültü kirliliği gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar çözüm beklerken planlanan "Yeşil Yol" ve "Yayla Koridoru" gibi projeler sorunu daha karmaşık hale getirmektedir. Yayla ve yaylacılık kültürünün yaşatılması için önlemler alınması gerekirken turistlerin ya da transit yolcuların yaylaya kolay ulaşabilmesini sağlamaya çalışmak süreci daha kötüye götürmekten öte geçmeyecektir. Unutulmamalıdır ki yayla turizmi sadece bir coğrafi şeklin çekiciliği değildir. Eğer bu yerleşmelerde turizm gelişimi isteniyorsa yaylanın coğrafi yapısı ve kültürü kesinlikle korunmalıdır. Çünkü Karadeniz yaylalarını farklı kılan en önemli özellik "yaylacılık kültürü"dür. Yaylaya ulaşan insanlar meralarda otlayan hayvanlar yerine park etmiş otomobilleri, geleneksel kıyafetleriyle yayla kadınları yerine modern giyimli insanları, geleneksel meskenler yerine tek ya da çok katlı betonarme binaları, kemençe ve horon yerine pop müzik veya rap görecekseniz bu alana yayla değil kent park demek daha doğru olacaktır.

Yayla turizmi geleneksel yaylacılık faaliyetlerini yok etmeden, İsviçre Alplerinde olduğu gibi hayvancılıkla turizm birlikte yürütülmelidir. Bunun için planlı ve kontrollü olarak turizme geçilirken yaylacılık da teşvik edilmelidir. Bu nedenle, yayla ve meralarla ilgili mevzuatın güncellenmeli, kaçak ve yaylaların doğal ortamına uygun olmayan yapılaşmaya izin verilmemelidir. Geleneksel yaylacılık teşvik edilmeli ve yaylalarda üretilen hayvansal ürünler sertifikalandırılmalıdır. Turizm amaçlı yaylacılık öncelikle pilot alanlarda uygulanmalı, olumlu neticeler alındıkça kademeli olarak yaygınlaştırılmalıdır. Eğer bu alanlarda sürdürülebilir bir

turizm hayal ediliyorsa bu gelişim hayvancılık faaliyetine devam eden yöre halkı ile birlikte olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yayla turizmi, yayla sayfiyeciliği, yaylacılık, kırsal kalkınma, sürdürülebilir turizm.

**THE SPATIAL EFFECTS OF TOURISM PERCEPTION AND SOCIO
ECONOMIC (STRUCTURE) CHANGES ON THE BLACK SEA PLATEAUS
(TURKEY)**

ABSTRACT

As the consumption patterns in the tourism sector started to change, the tourism understanding concentrated in the sea-sand-sun triangle, which is defined as mass tourism, gave way to alternative tourism searches, the plateaus became important and became known as important tourism places. These developments have also affected the tourism-related policies, and the institutions and organizations that direct the tourism in Turkey have supported the development of alternative tourism in these areas by declaring the plateaus as tourism centers or with some projects. The Black Sea plateaus were also affected by these developments, and with the influence of the changes in the socio-economic structure, animal husbandry, which was carried out with traditional methods, was abandoned, and it was replaced by a structure that we are accustomed to see in the Mediterranean region and that we define as plateau summer residence. As a result of these two situations developing parallel to each other, the spatial change accelerated in the plateaus of the Black Sea Region, and similar to the slums we used to see in the periphery of big cities before, took advantage of legal gaps and spread to the plateau area. It is inevitable that larger spatial problems will arise in the region in the near future unless the developments are followed closely and the necessary measures are taken in time. The aim of this study is to demonstrate the spatial effects of tourism perception and socio-economic changes on the Black Sea Region plateaus with examples and to offer alternative solutions.

There are high plains split by deep valleys in the area from Ordu to Rize on the coastal belt of the Black Sea Mountains. The area of these plains, called "yayla", has been used for livestock breeding as a supporter of the rural economy for centuries. With the removal of the snow cover, these high areas covered with meadows have become an additional livelihood area for the people of the region with limited agricultural areas due to their mountainous and rugged structure. This economic system, which is based on animal husbandry, has brought about the need for shelter, albeit for a short time, and accordingly, yayla settlements consisting of simple huts have emerged. Yayla settlements are temporary settlements established in Alpine meadows above the upper limit of the forest, where communities who sustain their livelihood with animal husbandry come out with their animals in the summer to benefit from the grass in these areas, produce some animal products and return to settlements called winter place in the low areas in autumn.

The best examples of transhumance culture in Turkey are found in the Black Sea Region. Since the main purpose of the yayla settlements, which are mostly established between 2000-2500 m altitudes, in the form of collective settlements, close to the spring waters and in the nooks of the slope surfaces facing south, the main purpose has been to benefit from seasonal grazing lands, construction has been paid attention to for centuries, and the occupation of pastures has been prevented by keeping the gardens small. Livestock grazing in the pastures, which are the

basic richness of the yayla, is subject to certain conditions, and each year the users have determined the start date of grazing in pastures by coming together. Each settlement has assigned guards to protect their pastures and when the rules are not followed, there have been cases that have been referred to judicial authorities on the grounds of illegal animal grazing. In other words, a sustainable life in the plateaus where the protection-use balance is established for animal husbandry has been formed.

This structure, which has continued unchanged for centuries, has entered a very rapid process of change since the 1990s. As in the whole world, economic, social and technological developments in Turkey have also affected the yayla and transhumance. Rapid migration from rural areas to cities and diversified economic activities caused a decrease in the population of livestock breeding, which affected the functions and usage patterns of the yaylas. The population going to the yayla for animal husbandry and the number of animals cared for has decreased, and this decline in animal husbandry has also changed the common understanding that pasture areas should be protected meticulously. The unprotected yaylas started to turn into summer settlements very quickly with modern houses built, and an environmental and cultural deterioration was encountered in almost the entire region. Small and unpretentious houses built in accordance with the nature with local materials made of stone and wood and forming a whole together are replaced by cement, iron, brick, etc. large and flashy concrete houses where materials were used and there were no stables in their plans. With this state, the yaylas area has turned into small city settlements by leaving the rural landscape. This process, which we define as "yayla summer resort" as a lifestyle; it is almost exactly the same as the slums we previously experienced in our big cities, with its housing structure, settlement layout and its lack of infrastructure. As a matter of fact, land use in many plateaus such as Rize-Ayder, Ordu-Perembe, Trabzon-Hidirnebi shows progress in favor of recreation and tourism against traditional yayla use. Among these, Ayder Plateau has lost its traditional features to a great extent, and problems such as solid and liquid waste management, heavy traffic, parking, noise pollution have emerged in the settlement. While these problems await solutions, projects such as the "Green Road" and "Plateau Corridor" make the problem more complicated. While measures should be taken to keep the yayla and transhumance culture alive, trying to ensure easy access to the plateau by tourists or transit passengers will not go beyond making the process worse. It should not be forgotten that plateau tourism is not just the attraction of a geographical shape. If tourism development is desired in these settlements, the geographical structure and culture of the plateau should definitely be preserved. Because the most important feature that makes the Black Sea plateau different is the "transhumance culture". If people who reach the plateau will see parked cars instead of animals grazing on pastures, people in modern clothes instead of plateau women in traditional clothes, single or multi-storey reinforced concrete buildings instead of traditional dwellings, pop music or rap instead of kemence and horon, it would be more correct to call this area a city park, not a plateau. .

Without destroying traditional transhumance activities, plateau tourism should be carried out together with animal husbandry as in the Swiss Alps. For this, transhumance should be encouraged while transferring tourism in a planned and controlled manner. For this reason, the legislation on plateaus and pastures should be updated, illegal construction and construction

that is not suitable for the natural environment of the plateaus should not be allowed. Traditional transhumance should be encouraged and animal products produced in the plateaus should be certified. Tourism-oriented transhumance should be implemented primarily in pilot areas and should be expanded gradually as positive results are obtained. If a sustainable tourism is imagined in these areas, this development should be together with the local people who continue their livestock activities.

Keywords: Plateau tourism, yayla summer resort, transhumance, rural development, sustainable tourism.

2. İSTANBUL ULUSLARARASI COĞRAFYA KONGRESİ 17-18 HAZİRAN 2021

Yaşam İçin
Sürdürülebilir
Ortam ve Mekân

EDITORIAL BOARD

Barbaros Gnengil

İsmet Akova

T. Ahmet Ertek

Kaan Kapan

Mustafa Kahraman

Emre Elbaşı

Merve Zayım

Gizem Sinan

ORGANIZATION COMMITTEE

Ayşe Nur Timor

Barbaros Gnengil

Hüseyin Turoğlu

İsmet Akova

Meral Suna Dođaner

Meral Avcı

Mesut Dođan

Özlem Sertkaya Dođan

Sedat Avcı

Süheyla Balcı Akova

Cihan Bayraktar

Hüsniye Doldur

Mehmet Bayartan

Muzaffer Bakırcı

Topu Ahmet Ertek

Aylin Yaman Kocadađlı

Gaye Ertin

Kaan Kapan

Mustafa Kahraman

Emre Elbaşı

Mehtap Bayrak

Merve Zayım

Meryem Dođruer

Gizem Sinan

Onur Halis

SCIENTIFIC COMMITTEE

Adem Başıbüyük	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Ahmet Evren Erginal	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Ali Meydan	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Ali Uzun	Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Ali Yılmaz	Uşak Üniversitesi
Atilla Karataş	Marmara Üniversitesi
Bilgin Ünal İbret	Kastamonu Üniversitesi
Cihan Bayraktar	İstanbul Üniversitesi
Emin Atasoy	Uludağ Üniversitesi
Erdal Gümüş	Celal Bayar Üniversitesi
Ertuğ Öner	Ege Üniversitesi
Ertuğrul Murat Özgür	Ankara Üniversitesi
Eyüp Artvinli	Anadolu Üniversitesi
Faruk Kaya	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Fusun Baykal	Ege Üniversitesi
Gözde Emekli	Ege Üniversitesi
Halil Koca	Atatürk Üniversitesi
Harun Tunçel	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Hasan Kara	Pamukkale Üniversitesi
Hasan Özdemir	Uludağ Üniversitesi
Hayriye Sayhan	Ahi Evran Üniversitesi
Hüseyin Turoğlu	İstanbul Üniversitesi
Hülya Caner	İstanbul Üniversitesi
İsa Cürebal	Balıkesir Üniversitesi
Kadir Temurçin	Süleyman Demirel Üniversitesi
Kenan Arınç	Atatürk Üniversitesi
Louis Depont	Sorbonne University
Lucka Lorber	University of Maribor
Lütfi Nazik	Ahi Evran Üniversitesi
Michael Meadows	University of Cape Town
Murat Karabulut	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Murat Sunkar	Fırat Üniversitesi
Mücahit Coşkun	Karabük Üniversitesi

Orhan Deniz	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Osman GümüŖcü	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Oya Erenođlu	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Özlem Sertkaya Dođan	İstanbul Üniversitesi
Saadettin Tonbul	Fırat Üniversitesi
Saleem Yavuz Jamal Yaaquby	Baghdad University
Saliha Koday	Atatürk Üniversitesi
Selver Özözen Kahraman	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Semra Günay Aktaş	Anadolu Üniversitesi
Suna Dođaner	İstanbul Üniversitesi
Tevfik Erkal	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Ülkü Eser Ünaldı	Gazi Üniversitesi
Vladimir Kolosov	Russian Academy of Sciences
Yıldırım Atayeter	Süleyman Demirel Üniversitesi
Zahide Acar	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

C01 - AFETLER VE AFET YÖNETİMİ	5
C02 - ANTROPOSEN	17
C03 - ARAZİ KULLANIMI VE MEKÂNSAL ANALİZ.....	27
C04 – COĞRAFYA EĞİTİMİ.....	59
C05 - COVID-19 KÜRESEL SALGINININ TURİZM COĞRAFYASINA YANSIMALARI	68
C06 – ÇEVRE SORUNLARI	86
C07 - EKSTREM İKLİM OLAYLARI VE ATMOSFERİK AFETLER.....	118
C08 - ENERJİ VE ALTERNATİF ENERJİ KAYNAKLARI.....	134
C09 - GENÇ COĞRAFYACILAR.....	143
C10 - KENTLEŞME VE KENTSEL SORUNLAR	187
C11- KIYI MORFOLOJİSİ VE YÖNETİMİ	215
C12- MEKÂN, DEĞER VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK SORUNU	223
C13- NÜFUS, NÜFUS POLİTİKALARI VE GÖÇLER.....	246
C15 - SU YÖNETİM VE PLANLAMASINDA COĞRAFYA.....	288
C16- TURİZM, ALTERNATİF TURİZM, SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM.....	309
C18- YEREL VE BÖLGESEL KALKINMA	351